

19. Зміни до Закону України Про туризм[Електронний текст]. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>

Друк В. В. Історичний розвиток правового регулювання надання туристичних послуг в Україні

У статті досліджено зародження туризму в Україні, прослідковано розвиток законодавства у сфері надання туристичних послуг, зроблено спробу авторської періодизації становлення й розвитку законодавства про туризм в Україні. Також зроблено спробу наукового обґрунтування концепції системи кожного окремо взятого періоду законодавства України про туристичні послуги.

Ключові слова: туристичні послуги, надання туристичних послуг.

Друк В. В. Историческое развитие правовой регуляции предоставления туристических услуг в Украине

В статье исследовано зарождение туризма в Украине, проанализировано развитие законодательства в сфере предоставления туристических услуг, осуществлена попытка авторской периодизации становления и развития законодательства о туризме в Украине. Также сделана попытка научного обоснования концепции системы каждого отдельно взятого периода законодательства Украины о туристических услугах.

Ключевые слова: туристические услуги, предоставление туристических услуг.

Друк V. V. The historical development of modern legislation in the field of grant of tourist services in Ukraine

The article describes investigational origin of tourism in Ukraine, ages the development of legislation in the field of grant of tourist services, the attempt of author division into periods of becoming and development of legislation is made about tourism in Ukraine. The attempt of scientific ground of the system of every separately taken period of legislation of Ukraine is also made about tourist services.

Keywords: tourist services, grant of tourist services.

Зеліско А. В.

Ознаки корпоративних юридичних осіб: теоретико-правовий аспект

УДК

Ефективним підґрунтям розвитку будь-якої сучасної правової держави є багатоманітність організаційно-правових форм юридичних осіб приватного права. Серед них вагому частину становлять ті із них, які за своєю правовою природою можна віднести до корпоративних. Саме на них зорієнтована основна увага відомих вчених в галузі корпоративного права. Адже визначення цього інституту через суб'єктний критерій як відносин, що складаються у зв'язку із участю засновників (учасників) у створенні та діяльності корпорацій, зумовлює виникнення потреби розкриття поняття корпоративної юридичної особи. Найбільш повно розкрити зміст будь-якого поняття можна за допомогою сукупності його ознак.

Корпоративні юридичні особи, а також їх правові ознаки досліджувалися такими вченими, як: В. І. Борисова, В. А. Васильєва, О. М. Вінник, О. Р. Кібенко, В. М. Кравчук, І. М. Кучеренко, В. В. Луць, І. В. Спасибо-Фатєєва та ін. Однак актуальними залишаються питання окреслення системи ознак корпоративних юридичних осіб, які не лише визначають їх у якості самостійних суб'єктів права, але й відокремлюють від інших юридичних осіб. Тому *метою* даного дослідження є

спроба на основі концептуальних теоретико-правових підходів сформувавши та провести систематизацію правових ознак корпоративної юридичної особи. Реалізація визначеної мети має вагомий значення з огляду на те, що поняття корпоративної юридичної особи у чинному законодавстві відсутнє, а наявність системи ознак стане фундаментальним підґрунтям для його визначення.

Окреслюючи конститутивні ознаки корпоративних юридичних осіб, в першу чергу слід розкривати ті з них, які пов'язані з наданням цим утворенням статусу юридичної особи, а отже, визнанням їх самостійними суб'єктами цивільних правовідносин.

Аналіз положень ЦК України дозволяє стверджувати, що юридичні особи приватного права, діяльність яких регулюється вказаним кодифікованим актом, наділені такими основними правовими ознаками: є організаціями, створеними і зареєстрованими у встановленому законом порядку; виникають на основі установчих документів; наділяються правосуб'єктністю з моменту державної реєстрації; мають відокремлене майно, тобто є самостійним суб'єктом права власності; характеризуються юридичною рівністю прав і обов'язків; можуть виступати позивачем і відповідачем в суді; самостійно несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями. На доктринальному рівні перераховані ознаки систематизують в окремі групи. Наприклад, О. О. Мельник проводить градацію таких ознак на соціально-економічні, структурно-організаційні та правові. Однак змістове навантаження їх не відрізняється від наведеного вище переліку.

Сукупність розглянутих ознак визначає правосуб'єктність корпоративної юридичної особи в якості самостійного суб'єкта права. Виникнення правосуб'єктності корпоративних юридичних осіб пов'язується з їх державною реєстрацією.

Згідно із ст. 91 ЦК України корпоративні юридичні особи наділяються універсальною правоздатністю, тобто вони здатні мати такі ж цивільні права та обов'язки, як і фізична особа, крім тих, які за своєю природою можуть належати лише людині. Однак слід враховувати те, що згідно зі ст. 86 ЦК України непідприємницькі товариства (наприклад, споживчі кооперативи) можуть поряд зі своєю основною діяльністю здійснювати підприємницьку діяльність, якщо інше не встановлено законом і якщо ця діяльність відповідає меті, для якої вони були створені, та сприяє її досягненню. Отже, в даному випадку слід вести мову про наявність спеціальної правосуб'єктності в непідприємницьких товариствах, що визначається метою, задля реалізації якої їх було створено.

Розглянуті положення дозволяють стверджувати про наявність переліку *загальних* для корпоративних юридичних осіб ознак, що пов'язані із наданням їм статусу самостійних суб'єктів права, наділених правосуб'єктністю.

Відповідно до концептуальних теоретико-правових основ корпоративного права не всяка юридична особа є корпоративною. Як зазначає В. А. Васильєва, ототожнення понять "юридична особа" та "юридична особа корпоративного типу" призведе у результаті до заміни інституту юридичної особи корпоративним правом [1, с. 88]. Тому необхідно розмежувати ці поняття та окреслити коло тих *спеціальних* ознак, що притаманні саме корпоративним юридичним особам.

Поняття "корпоративна юридична особа", характеризуючись ознаками, що визначають місце цих утворень в системі юридичних осіб приватного права, поєднує у собі сукупність окремих організаційно-правових форм корпоративних юридичних осіб. Наведене дає змогу зробити припущення про доцільність виокремлення *видових* ознак, які притаманні для усіх корпоративних юридичних осіб загалом та *індивідуалізуючих* ознак, що відображають правовий статус їх окремих організаційно-правових форм.

Визначаючи місце корпоративних юридичних осіб в системі юридичних осіб приватного права, в першу чергу слід вказати, що в найбільш повній мірі природі корпоративних юридичних осіб відповідає поняття "товариство". Відповідно до статті 83

ЦК України товариством є організація, створена шляхом об'єднання осіб (учасників), які мають право участі у цьому товаристві. Саме відносини, котрі складаються щодо участі в товаристві, і є корпоративними, зазначає В. М. Кравчук [6, с. 11].

Аналіз статті 83 ЦК України свідчить, що основною ознакою корпоративних юридичних осіб є так звана "корпоративність устрою", в основі якої знаходиться об'єднання осіб та майна задля досягнення суспільно корисної мети. Вказані ознаки становлять сутність корпоративних юридичних осіб. В. А. Васильєва зауважує, що більшість вітчизняних науковців до ознак юридичних осіб корпоративного типу відносять такі: союз осіб; союз капіталів; наявність складочного капіталу; спільна мета [2, с. 58].

Слід зазначити, що складений капітал є результатом об'єднання осіб та їх майна на основі спільної мети. А тому є тією ознакою, що найбільш суттєво відображає специфіку правової природи корпоративних юридичних осіб. Оскільки спільна мета сама по собі є притаманною для будь-якої організації, навіть тієї, що не має статусу юридичної особи, то визначати її як ознаку, що характеризує саме корпоративні утворення, недоцільно.

Розглядаючи поняття товариства як підґрунтя для формування переліку спеціальних ознак корпоративних юридичних осіб, слід зазначити, що, за висловом І. М. Кучеренко, "товариство є системоутворюючою організаційно-правовою формою", адже є основою для виокремлення двох видів товариств: підприємницьких та непідприємницьких [8, с. 23]. Тому потрібно з'ясувати питання про те, чи у всіх цих товариствах виникають корпоративні правовідносини. З огляду на те, що у всіх товариствах є наявні складні відносини внутрішнього та зовнішнього характеру між учасниками, між учасниками та безпосередньо товариством, між товариством та іншими суб'єктами правовідносин, зазначає В. М. Кравчук, то можна вказати на наявність корпоративних правовідносин у товариствах загалом [5, с. 13].

Однак, І. В. Спасибо-Фатєєва, розкриваючи сутність корпоративної власності, зазначає, що її супроводжує "видозміна об'єктів", адже учасник (засновник) товариства, сплачуючи певні внески в майно товариства, отримує взамін сукупність майнових та немайнових прав, що іменуються корпоративними [9, с. 250]. Проте не у всіх видах товариств під час участі в них здійснюється саме такий своєрідний обмін, адже у більшості непідприємницьких товариств учасники, сплачуючи певні внески (вклади), отримують лише немайнові права. Тому можна зробити висновок, що про наявність корпоративних прав в повному обсязі варто вести мову тоді, коли участь у товаристві спричинює виникнення в учасника (засновника) як майнових, так і немайнових прав. Отже зв'язок між корпоративною юридичною особою та її учасником має майновий характер.

Вказане вище дозволяє стверджувати, що спеціальними видовими ознаками, які визначають особливість корпоративних юридичних осіб в системі юридичних осіб приватного права, є: корпоративність устрою – наявність складеного капіталу, що формується на основі об'єднання осіб та їх майна; майновий характер зв'язку між корпоративною юридичною особою та її учасниками (участь в такій корпоративній юридичній особі зумовлює наявність в учасників не лише немайнових, але й майнових прав).

На основі наведених ознак можна спробувати дати визначення корпоративної юридичної особи як такої, що створена шляхом формування складеного капіталу на основі об'єднання осіб та майна, учасники якої наділяються правами майнового і немайнового характеру.

Поняття "корпоративна юридична особа" є за своєю сутністю родовою категорією, оскільки об'єднує сукупність конкретних організаційно-правових форм корпоративних юридичних осіб, кожна із яких вимагає виокремлення переліку тих ознак, що

відображають специфіку лише їх правового статусу, тобто є *індивідуалізуючими*. Основою виокремлення таких ознак є поняття "організаційно-правова форма".

Дефініція організаційно-правової форми у чинному законодавстві відсутня. Тому цілком очевидно, що виникає потреба встановлення тих характеристик, що визначають організаційно-правову форму корпоративної юридичної особи. Щодо вирішення цього питання в науковій літературі існує кілька точок зору. До істотних ознак організаційно-правової форми юридичних осіб приватного права вчені відносять: об'єкти права власності учасників юридичної особи (І. М. Кучеренко [7, с. 7]) або майнові права учасників юридичної особи (В. М. Кравчук [4, с. 31]); ступінь відповідальності учасників за зобов'язаннями юридичної особи (С. Е. Жилинський [3, с. 94-98], К. Ю. Тотьев [10, с. 62-67]). Лише у сукупності перераховані ознаки визначають організаційно-правову форму корпоративної юридичної особи, індивідуалізуючи таким чином її правовий статус.

Підсумовуючи викладені положення, можна стверджувати, що зміст корпоративної юридичної особи розкривається через систему ознак, серед яких доречно виокремити такі: 1) загальні – пов'язані із наданням їм статусу самостійних суб'єктів права, наділених правосуб'єктністю; 2) спеціальні – відмежовують корпоративні юридичні особи від інших юридичних осіб. Спеціальні ознаки корпоративних юридичних осіб пропонується поділяти на видові та індивідуалізуючі. Видові ознаки притаманні для усіх корпоративних юридичних осіб загалом і включають такі, як: наявність складеного капіталу, що формується на основі об'єднання осіб та їх майна; майновий характер зв'язку між корпоративною юридичною особою та її учасниками.

До індивідуалізуючих правових ознак належать ті, які знаходяться в основі кожної організаційно-правової форми корпоративної юридичної особи та відображають особливість її правового статусу, а саме: об'єкти права власності учасників юридичної особи, майнові права учасників юридичної особи, ступінь відповідальності учасників за зобов'язаннями юридичної особи тощо. Лише завдяки усім цим ознакам в комплексі забезпечується повне та всебічне розкриття правової сутності корпоративної юридичної особи. Доцільно підкреслити необхідність *подальших досліджень* в сфері концептуальних теоретичних підходів стосовно правових характеристик корпоративних юридичних осіб.

1. Васильєва В. А. Корпорації як суб'єкти корпоративних відносин / В. А. Васильєва // Корпоративне право України: Підручник / В. В. Луць, В. А. Васильєва, О. Р. Кібенко, І. В. Спасибо-Фатеева [та ін.]; за заг. ред. В. В. Луця. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – С. 88-97.
2. Васильєва В. А. Корпорації як суб'єкти корпоративних відносин / В. А. Васильєва // Матеріали Всеукраїнського науково-практичного семінару "Вдосконалення правового регулювання корпоративних відносин в сучасних умовах", (м. Івано-Франківськ, 25-26 вересня 2009 р.) / Інститут приватного права і підприємництва АПрН України, Юридичний інститут Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. – Івано-Франківськ, 2010. – С. 56-63.
3. Жилинский С. Э. Правовая основа предпринимательской деятельности (предпринимательское право) / С. Э. Жилинский – М.: НОРМА, 1998.– С. 94-98.
4. Кравчук В. М. Сутнісні ознаки юридичної особи / В. М. Кравчук // Предпринимательство, хозяйство и право. – 1999. – №7. – С. 31-32.
5. Кравчук В. М. Корпоративне право. Науково-практичний коментар законодавства та судової практики / В. М. Кравчук. – К.: Істина, 2005. – 720 с.
6. Кравчук В. М. Припинення корпоративних правовідносин в господарських товариствах: Монографія / В. М. Кравчук. – Львів: Край, 2009. – 464 с.

7. Кучеренко І. М. Організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юридич. наук: спец. 12. 00. 03 "Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право" / І. М. Кучеренко. – К., 2004. – 19 с.
8. Кучеренко І. М. Організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права: Монографія / І. М. Кучеренко. – К.: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України ДП "Юридичне видавництво "Аста", 2004. – 328 с.
9. Спасибо-Фатеева І. В. Правовий аспект корпоративної власності / І. В. Спасибо-Фатеева // Корпоративне управління: Монографія / І. Спасибо-Фатеева, О. Кібенко, В. Борисова; За ред. проф. І. Спасибо-Фатеевої. – Х.: Право, 2007. – С. 243-270.
10. Тотьев К. Ю, Предприятие и его организационно-правовая форма / К. Ю. Тотьев // Государство и право. – 1994. – №10. – С. 62-67.

Зеліско А. В. Ознаки корпоративних юридичних осіб: теоретико-правовий аспект

Досліджується зміст поняття корпоративної юридичної особи шляхом розкриття сукупності її правових характеристик. При цьому розглядаються питання, пов'язані із виокремленням загальних ознак, що є результатом надання цим утворенням статусу юридичної особи та визнання їх самостійними суб'єктами правовідносин. Висвітлюється також проблема виокремлення спеціальних ознак, що притаманні саме корпоративним юридичним особам.

Ключові слова: юридична особа, товариство, корпоративність устрою, складений капітал, організаційно-правова форма.

Zelisko A. V. Характеристики корпоративних юридических лиц: теоретико-правовой аспект

Исследуется содержание понятия корпоративного юридического лица путем раскрытия совокупности его правовых характеристик. При этом рассматриваются факторы, способствующие выделению его общих черт, что является результатом придания этим объединениям статуса юридического лица и определения их самостоятельными субъектами правоотношений. Прослеживается также проблема выделения специальных характеристик, свойственных корпоративным юридическим лицам.

Ключевые слова: юридическое лицо, товарищество, корпоративность устройства, составной капитал, организационно-правовая форма.

Zelisko A.V. Characteristics Of Corporation: Theoretical Juridical Aspect

This article investigates the substance of corporation in the way of opening summary of its legal characteristic. In the same time are overviewed some questions, which are closely connected with separation of general characteristics, which result giving this formation status of legal person and recognition them as independent subjects of civil legal relations. Also the problem of singling out special attributes, which describes corporations, is marked.

Keywords: legal person, community, corporationism of regime, joined capital, organization-legal form.

Кафарський О. В.

Законодавче забезпечення сільського туризму: сучасний стан та перспективи подальшого удосконалення

УДК 347

Сільський туризм є особливим різновидом та формою туризму, специфіка якого потребує нормативно-правового регулювання на рівні окремого нормативно-правового акта. Це пояснюється наступними факторами: